

KOPĒJĀS LAUKSAIMNIECĪBAS POLITIKAS STRATĒĢISKO PLĀNU REGULA

Saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP) katrai ES dalībvalstij ir jāizstrādā KLP stratēģiskais plāns (KSP), kurā izklāstīts, kā tās izmantos KLP finansēšanas instrumentus (t. i., ienākumu atbalstu lauksaimniekiem un tirgus un lauku attīstības pasākumus), lai risinātu to vietējās vajadzības un sasniegtu taustāmus rezultātus ES līmeņa mērķu sasniegšanā. Šis jaunais īstenošanas modelis nodrošina lielāku elastību un subsidiaritāti, nosakot pienākumus dalībvalstīm.

JURIDISKAIS PAMATS

KLP juridiskais pamats ir noteikts [Līgumā par Eiropas Savienības darbību](#) (38.–44. pants) ([3.2.1.](#)).

Eiropas Parlamenta un Padomes [Regula \(ES\) 2021/2115](#) (2021. gada 2. decembris), ar ko izveido noteikumus par atbalstu stratēģiskajiem plāniem, kuri dalībvalstīm jāizstrādā saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP stratēģiskie plāni) un kurus finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) un no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), un ar ko atceļ Regulas (ES) Nr. 1305/2013 un (ES) Nr. 1307/2013.

Papildus šai KSP regulai uz KLP 2023.–2027. gadam attiecas divas citas regulas: [Regula \(ES\) 2021/2116](#), ar ko atceļ Regulu (ES) Nr. 1306/2013 par KLP finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību ([3.1.5.](#)), un [Regula \(ES\) 2021/2117](#) ([3.1.6.](#)), ar kuru groza Regulu (ES) Nr. 1308/2013 par lauksaimniecības tirgu kopīgo organizāciju, Regulu (ES) Nr. 1151/2012 par lauksaimniecības produktu kvalitātes shēmām, Regulu (ES) Nr. 251/2014 par aromatizētu vīna produktu ģeogrāfiskās izcelsmes norādēm un Regulu (ES) Nr. 228/2013, ar ko ievieš pasākumus lauksaimniecības jomā attālākajiem Eiropas Savienības reģioniem.

IEVADS

KLP iepriekšējo tiesisko regulējumu (2014.–2020. gadam) galvenokārt reglamentēja četras ES regulas: i) [Regula \(ES\) Nr. 1307/2013](#), kas attiecas uz tiešajiem maksājumiem lauksaimniekiem; ii) [Regula \(ES\) Nr. 1308/2013](#), ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju; iii) [Regula \(ES\) Nr. 1306/2013](#), kas aptver tādus horizontālus jautājumus kā KLP finansēšana, pārvaldība un uzraudzība; un iv) [Regula \(ES\) Nr. 1305/2013](#), kas attiecas uz lauku attīstību.

Šīs regulas izveido politikas satvaru, kura pamatā ir divu pīlāru struktūra: pirmais regulē ienākumu atbalstu lauksaimniekiem un pasākumus lauksaimniecības tirgu pārvaldībai, un to pilnībā finansē no ES budžeta, bet otrais paredzēts lauku attīstības pasākumiem, pamatojoties uz daudzgadu valsts (un dažreiz reģionālajām) programmām, un to līdzfinansē no ES budžeta un ES dalībvalstis.

Lai gan jaunajā KLP 2023.–2027. gadam ir saglabāti divi galvenie komponenti (lauksaimniecības ienākumi/tirgus atbalsts un lauku attīstība), intervences pasākumi

abos komponentos tagad ir apvienoti vienā stratēģiskajā plānā visiem KLP izdevumiem, tādējādi panākot labāku politikas saskaņotību. Ar KSP regulu tiek ieviests jauns īstenošanas modelis, ko Komisija raksturo kā pārmaiņas pašos KLP pamatos, pārvirzot uzsvaru no atbilstības uz rezultātiem un sniegumu. Tā ietver jaunu pienākumu sadalījumu starp ES un dalībvalstīm.

Lai strukturētu plānošanas un apstiprināšanas procesu, Komisija analizēja situāciju dažādās dalībvalstīs, izmantojot snieguma uzraudzības un izvērtēšanas sistēmas konteksta rādītājus, un sniedza konkrētām valstīm adresētus ieteikumus galvenajos stratēģiskajos jautājumos. Ieteikumi bija saistīti ar KLP konkrētajiem mērķiem, kā arī ar Eiropas zaļā kursa mērķrādītājiem, stratēģiju "No lauka līdz galdam" un Biodaudzveidības stratēģiju 2030. gadam

KSP regula tika pieņemta 2021. gada decembrī, un to piemēro no 2023. gada 1. janvāra; KSP tiek īstenoti visās dalībvalstīs kopš 2023. gada 1. janvāra.

INTERVENČU MĒRĶI UN VEIDI

Jaunā KLP ir strukturēta ap desmit konkrētiem mērķiem, no kuriem deviņi ir organizēti ap trim vispārējiem mērķiem, uzsverot vispārējo ES mērķi – konkurētspējīgāku, zaļāku un taisnīgāku Eiropu, bet viens ir transversāls mērķis, kas veicina zināšanas un inovāciju.

Dalībvalstu ieguldījums šo desmit mērķu sasniegšanā ir aprakstīts to attiecīgajos KSP, nodrošinot satvaru dalībvalsts intervencēm. Jaunajā KLP paredzētās intervences ir organizētas trīs galvenajās kategorijās: tiešo maksājumu intervences (ELGF); nozaru intervences (ELGF) un lauku attīstības intervences (ELFLA).

GALVENĀS REFORMU JOMAS

KLP 2023.–2027. gadam galvenā iezīme ir jaunais īstenošanas modelis, kas dalībvalstīm piešķir lielāku elastību stratēģiskā plāna izstrādē, aptverot visus intervences pasākumus, kuri paredzēti, lai sasniegtu ar ES līmeņa KLP mērķiem saistītus kvantitatīvus mērķus. Jaunā KLP tiek īstenota ar 28 KSP starpniecību (pa vienam no katras dalībvalsts, izņemot Beļģiju, kurai ir divi stratēģiskie plāni), daudzos gadījumos sasaistot agrākās daudzreģionālās programmas vienā dalībvalsts programmā.

Koncentrējoties uz **sniegumu un rezultātiem**, KLP tiesību akti nosaka vienotu rādītāju kopumu kā daļu no jaunas snieguma, uzraudzības un izvērtēšanas sistēmas, kas ietver ar intervencēm un KLP konkrētajiem mērķiem saistītu izlaides, rezultātu un ietekmes rādītāju kopumu. Regulas (ES) 2021/2115 pielikumos iekļautie snieguma, uzraudzības un izvērtēšanas sistēmas rādītāji KSP īstenošanas laikā nodrošina pamatu ziņošanai par KSP, to uzraudzībai un novērtēšanai. Rādītājus uzraudzīs, izmantojot gada snieguma ziņojumus un divreiz gadā izskatot KSP sniegumu, lai novērtētu dalībvalstu progresu tajos noteikto mērķu un KLP mērķu sasniegšanā.

Sākot ar pārmaiņām atsevišķos instrumentos un beidzot ar horizontālām pārskatīšanām, kas ietekmē instrumentu īstenošanu un līdzekļu piešķiršanu, jaunā KLP ievieša vairākas vispārējā satvara reformas:

A. Zaļāka KLP

Katrai dalībvalstij ir pienākums savā KSP izvirzīt vērienīgākus mērķus vides un klimatrīcības jomā salīdzinājumā ar iepriekšējo plānošanas periodu (nekāda regresa), un tai ir jāatjaunina plāns, ja tiek grozīti klimata un vides jomas tiesību akti.

- **ieguldījums Eiropas zaļā kursa mērķrādītāju sasniegšanā:** savos [ieteikumos](#) dalībvalstīm par to stratēģiskajiem plāniem Komisija iekļāva katras dalībvalsts situācijas novērtējumu, ņemot vērā tās ieguldījumu katra Eiropas zaļā kursa mērķrādītāja sasniegšanā un ieceru realizēšanā;
- **stingrāku nosacījumu sistēma:** maksājumi KLP atbalsta saņēmējiem ir atkarīgi no stingrāku obligāto prasību izpildes. Piemēram, katrā saimniecībā vismaz 3 % aramzemes ir atvēlēti bioloģiskajai daudzveidībai un ar ražošanu nesaistītiem elementiem, turklāt šo daļu ir iespējams palielināt līdz 7 %, izmantojot atbalstu no ekoshēmām. Tiek aizsargāti arī mitrāji un kūdrāji;
- **ekoshēmas:** vismaz 25 % no tiešajiem maksājumiem paredzētā budžeta tiek piešķirti ekoshēmām, nodrošinot spēcīgākus stimulus klimatam un videi draudzīgai lauksaimniecības praksei un metodēm (piemēram, bioloģiskā lauksaimniecība, agroekoloģija, oglekļa saistīga lauksaimniecība utt.), kā arī uzlabojot dzīvnieku labturību;
- **lauku attīstība:** vismaz 35 % līdzekļu tiek piešķirti klimata, bioloģiskās daudzveidības, vides un dzīvnieku labturības atbalsta pasākumiem;
- **darbības programmas:** augļu un dārzeņu nozarē darbības programmu ietvaros vismaz 15 % no izdevumiem atvēl videi;
- **klimats un bioloģiskā daudzveidība:** 40 % no KLP budžeta ir jābūt saistītiem ar klimatu un nelokāmi jāatbalsta vispārējā apņemšanās līdz ES 2021.–2027. gada daudzgadu finanšu shēmas (DFS) perioda beigām atvēlēt 10 % no ES budžeta bioloģiskās daudzveidības mērķiem.

B. Taisnīgāka KLP

KLP 2023.–2027. gadam novirza atbalstu tiem, kam tas vajadzīgs visvairāk:

- **ienākumu atbalsta pārdale:** dalībvalstīm vismaz 10 % no saviem tiešajiem maksājumiem ir jāatvēl pārdalošā ienākumu atbalsta instrumentam, lai labāk apmierinātu mazo un vidējo lauku saimniecību vajadzības pēc ienākumiem;
- **aktīvi lauksaimnieki:** jaunais tiesību akts nosaka, ka dalībvalstīm ir pienākums ieviest obligātu, bet elastīgu aktīva lauksaimnieka definīciju, kas cita starpā nosaka īstenoto darbību līmeni. Tikai aktīvi lauksaimnieki var saņemt noteikta veida ES atbalstu;
- **sociālo nosacījumu sistēma:** KLP maksājumi ir saistīti ar konkrētu ES darba standartu ievērošanu, un saņēmēji tiek mudināti uzlabot darba apstākļus lauku saimniecībās;
- **maksājumu konverģence:** KLP 2023.–2027. gadam ienākumu atbalsta līmeņi izlīdzinās vairāk – gan starp dalībvalstīm, gan to iekšienē;

- **atbalsts gados jauniem lauksaimniekiem:** dalībvalstīm vismaz 3 % no sava tiešo maksājumu budžeta jāatvēl gados jauniem lauksaimniekiem ienākumu vai investīciju atbalsta vai darbības uzsākšanas atbalsta veidā;
- **dzimumu līdzsvara uzlabošana:** KSP mērķu vidū pirmo reizi ir iekļauta dzimumu līdztiesība un sieviešu līdzdalības palielināšana lauksaimniecībā. Dalībvalstīm ir jāizvērtē šie jautājumi un jārisina konstatētās problēmas līdz ES 2021.–2027. gada DFS perioda beigām.

C. Konkurētspējas uzlabošana:

KLP 2023.–2027. gadam stiprinās lauksaimnieku pozīcijas piegādes ķēdē un veicinās agropārtikas nozares konkurētspēju:

- **lielākas spējas aizstāvēt savas intereses:** jaunie noteikumi stiprina sadarbību starp ražotājiem, mudinot lauksaimniekus strādāt kopā un dodot tiem iespēju tirgū radīt līdzsvarojošu spēku;
- **orientēšanās uz tirgu:** KLP 2023.–2027. gadam saglabā iepriekšējo reformu vispārējo orientāciju uz tirgu, mudinot ES lauku saimniecības saskaņot piedāvājumu ar pieprasījumu Eiropā un ārpus tās;
- **rezerve krīzes situācijām:** lai pārvarētu turpmākās krīzes, reformētā KLP paredz izveidot jaunu finanšu rezervi, kas būtu vismaz 450 miljonu euro gadā;
- **atbalsts vīna nozarei:** ir pieņemti īpaši noteikumi, lai palielinātu atbalstu vīna nozarei.

SNIEGUMA NOVĒRTĒŠANA UN IZVĒRTĒŠANA

2023. gada jūnijā Komisija publicēja [kopsavilkuma pārskatu](#) par apstiprinātajiem 28 KSP, lai izklāstītu galvenos elementus un izvēles, ko dalībvalstis ietvērušas savos plānos. Parlamenta pasūtīts [pētījums](#) sniedza salīdzinošu analīzi par plāniem un to faktisko ieguldījumu ES mērķu sasniegšanā. Detalizētāku Komisijas ziņojumu par 28 KSP plānots publicēt līdz 2023. gada beigām (KSP regulas 141. panta 2. punkts).

Komisijai līdz 2025. gada 31. decembrim jāiesniedz ziņojums Parlamentam un Padomei, lai novērtētu dalībvalstu jaunā īstenošanas modeļa darbību un dalībvalstu KSP intervenču saskaņotību un apvienoto ieguldījumu ES vides un klimata saistību izpildē.

Komisijai jāveic starpposma izvērtēšana, lai līdz 2026. gada 31. decembrim izskatītu ELGF un ELFLA lietderīgumu, efektivitāti, nozīmīgumu, saskaņotību un ES pievienoto vērtību, un līdz 2027. gada 31. decembrim jāiesniedz Eiropas Parlamentam un Padomei ziņojums par starpposma izvērtējumu, tostarp par KLP snieguma pirmajiem rezultātiem. Otrais ziņojums, kurā iekļauts KLP snieguma novērtējums, jāiesniedz līdz 2031. gada 31. decembrim.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

2018. gada 1. jūnijā Komisija publicēja priekšlikumu regulai, ar ko izveido noteikumus par atbalstu stratēģiskajiem plāniem, kuri dalībvalstīm jāizstrādā saskaņā ar KLP. Parlamentā lieta tika nodota Lauksaimniecības un lauku attīstības komitejai (AGRI).

Vides, sabiedrības veselības un pārtikas nekaitīguma komiteja (ENVI) ieguva iesaistītās komitejas statusu saskaņā ar Reglamenta 54. pantu.

Pēc 2019. gada Eiropas vēlēšanām 2019. gada septembrī par AGRI referentu tika iecelts Peter Jahr (PPE, Vācija), savukārt par ENVI referentu tika iecelts Christophe Hansen (PPE, Luksemburga). 2020. gada 23. oktobrī Parlaments pieņēma nostāju pirmajā lasījumā par Komisijas tiesību akta priekšlikumu attiecībā uz KSP.

Pieņemtais teksts bija pamats turpmākajām sarunām ar Padomi, kas attiecībā uz visiem trim KLP dokumentiem sākās 2020. gada 10. novembrī un turpinājās vairākās "trialoga" sanāsmēs. 2021. gada jūnija beigās sarunu dalībnieki panāca vienošanos par trim KLP reformu paketes priekšlikumiem. Šo vienošanos 2021. gada 28. jūnijā apstiprināja ES lauksaimniecības ministri un 2021. gada 9. septembrī – AGRI locekļi. AGRI locekļi apstiprināja vienošanos par KSP regulu ar 38 balsīm par, 8 balsīm pret un 2 atturoties. Parlaments par trim KLP reformu paketes priekšlikumiem balsoja novembra II plenārsēdē. Padome trīs regulas oficiāli pieņēma bez debatēm 2021. gada 2. decembrī, un KSP regula (tagad 2021. gada 2. decembra Regula (ES) 2021/2115), tika publicēta 2021. gada 6. decembrī Oficiālajā Vēstnesī, L 435 (1.–186. lpp.).

Sarunu laikā Parlaments centās uzņemt vispusīgu lomu, aptverot visu KLP reformas procesā apspriežamo jautājumu spektru. Papildus tradicionālajai KLP budžeta uzraudzītāja lomai, uzņemoties ES principu sarga lomu, Parlaments centās saglabāt ierosinātā tiesību akta dažādu daļu ES raksturu un vienotību, lai izvairītos no KLP "renacionalizācijas". Turklāt dažos gadījumos Parlaments uzņēmās vadošo lomu kā politikas iniciators, par ko liecina centieni atvēlēt lielu daļu no tiešo maksājumu budžeta jaunajām ekoshēmām vai veiksmīga sociālo nosacījumu sistēmas ieviešana jaunajā KSP regulā.

François Nègre / Stephanie Dupont
10/2023